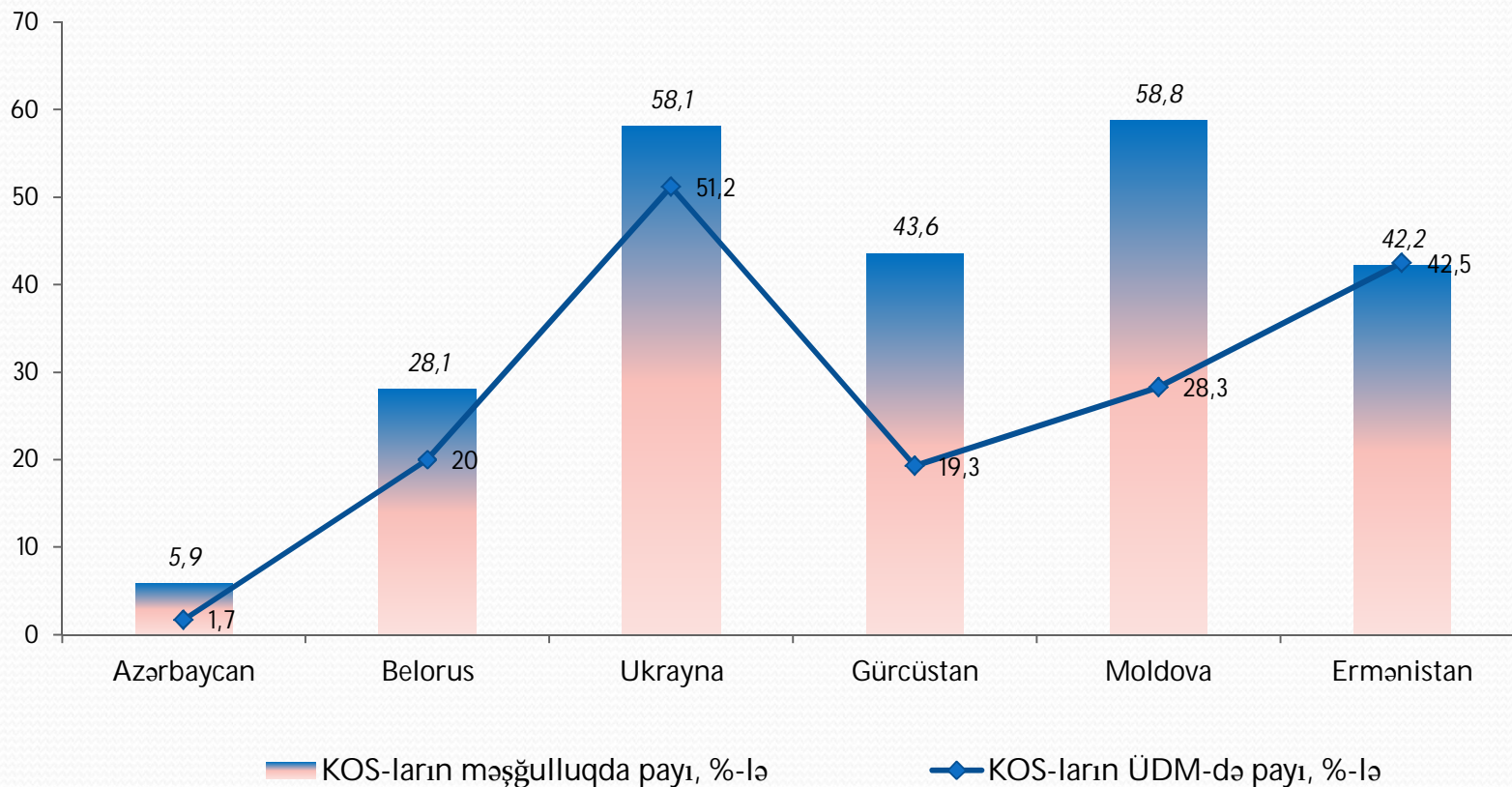

Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlığın maliyyə çıxışının artırılması

Samir ƏLİYEV

Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində KOS-ların vəziyyəti

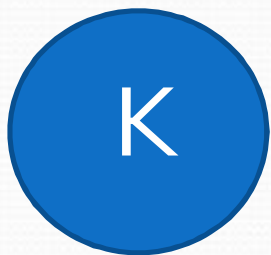

Mənbə: SME Policy Index. Eastern Partner Countries 2012

Ölkə iqtisadiyyatında kiçik sahibkarlıq subyektlərinin payı, faizlə

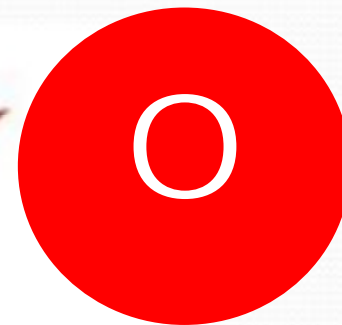
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Əlavə dəyər	1,6	1,8	2,6	2,8	2,6	2,7	3,0
<i>qeyri-neft sektoru üzrə</i>	4,2	4,7	5,1	5,2	5,3	5,2	5,4
Ümumi mənfəət	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,6
<i>qeyri-neft sektoru üzrə</i>	2,7	2,3	2,9	3,0	3,0	3,9	3,5
İşçilərin orta illik sayı	6,7	7,3	7,6	6,7	6,5	6,4	7,9
<i>qeyri-neft sektoru üzrə</i>	6,9	7,5	7,8	6,9	6,7	6,6	8,1
Əsas kapitala investisiyalar	3,9	3,7	3,7	2,8	5,8	3,5	2,7
<i>qeyri-neft sektoru üzrə</i>	7,3	5,3	5,1	4,0	7,6	4,6	3,8
İllik dövriyyə	4,2	4,5	6,1	8,6	8,1	9,6	10,5
<i>qeyri-neft sektoru üzrə</i>	7,7	8,4	9,8	15,6	18,3	18,5	20,0

Mənbə: DSK

21,7%

maliyyəyə çıxış
problemi

21,6%

390 müəssisə

“İşgüzar mühitin vəziyyəti və müəssisələrin fəaliyyətinin göstəriciləri” (BEEPS)

Müəssisələrin maliyyə resurslarına çıxış imkanları (2013)

Göstəricilər	Müəssisələrin ölçüsü	Xüsusi çəkisi %-lə
Əmanət və ya cari hesabı olan müəssisələrin payı	Kiçik	64,0
	Orta	75,3
Bank krediti/kredit xətti olan müəssisələrin payı	Kiçik	14,7
	Orta	14,6
Təminat tələb edən kreditlərin payı (%)	Kiçik	85,7
	Orta	97,2
Kreditin alınması üçün tələb olunan girovun payı (kredit məbləğində %-lə)	Kiçik	259,1
	Orta	201,2
Kreditə ehtiyacı olmayan müəssisələrin payı	Kiçik	54,1
	Orta	49,3
Son kredit müraciəti imtina olunan müəssisələrin payı	Kiçik	23,6
	Orta	23,6
İnvestisiya maliyyələşməsi üçün bankdan yararlanan müəssisələrin payı	Kiçik	25,3
	Orta	25,1
Daxili vəsait hesabına maliyyələşən investisiyanın payı (%)	Kiçik	74,0
	Orta	82,8
Bankların maliyyələşdirdiyi investisiyanın payı (%)	Kiçik	25,3
	Orta	16,3
Mal göndərənin krediti hesabına maliyyələşdirilən investisiyanın payı (%)	Kiçik	0,0
	Orta	0,9
Səhm satışı və ya öz kapitalı hesabına maliyyələşdirilən investisiyanın payı (%)	Kiçik	0,2
	Orta	0,0
Bankları dövriyyə kapitalını maliyyələşdirmək üçün istifadə edən müəssisələrin payı	Kiçik	13,0
	Orta	19,4
Banklar hesabına maliyyələşdirilən dövriyyə kapitalının payı (%)	Kiçik	3,6
	Orta	6,3
Mal göndərənin krediti hesabına maliyyələşdirilən dövriyyə kapitalının payı (%)	Kiçik	0,9
	Orta	1,7
Maliyyəyə çıxışı əsas problem kimi göstərən müəssisələrin payı	Kiçik	21,7
	Orta	21,6

Keçmiş SSRİ ölkələrinin “Doing Business” hesabatında mövqeyi (2010-2015)

Ölkələr	Doing Business reytingi	Kreditin əldə edilməsi üzrə reyting	İllər
Azərbaycan	38 ↓	15 ↓	2010
	54 ↓	46 ↓	2011
	66 ↓	48 ↓	2012
	67 ↓	53 ↓	2013
	88 ↓	99 ↓	2014
	80 ↑	104 ↓	2015

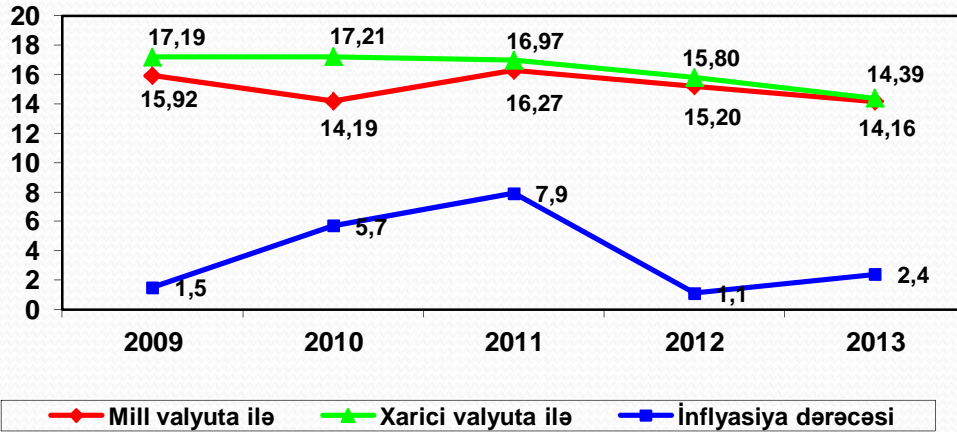
Mənbə: Doing Business Reports 2010-2015

Xarici maliyyələşmə mənbələri

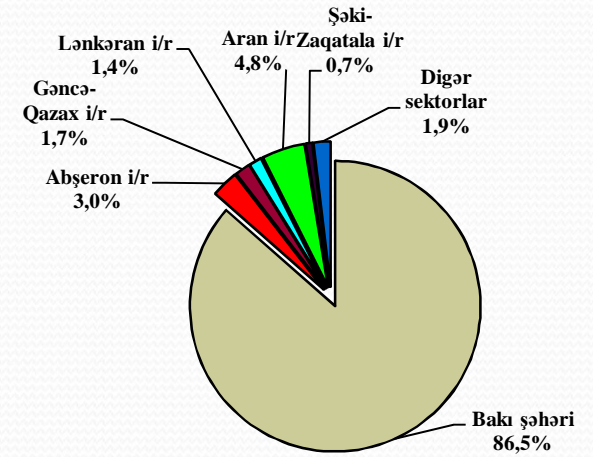
- Kreditlər
- Faktoring
- Lizing
- Veksel
- Kapital bazarı vasitəsilə maliyyələşmə

KOS-ların kredit resurslarına əlçatanlığını azaldan səbəblər

❑ Faiz dərəcələrinin yüksək olması

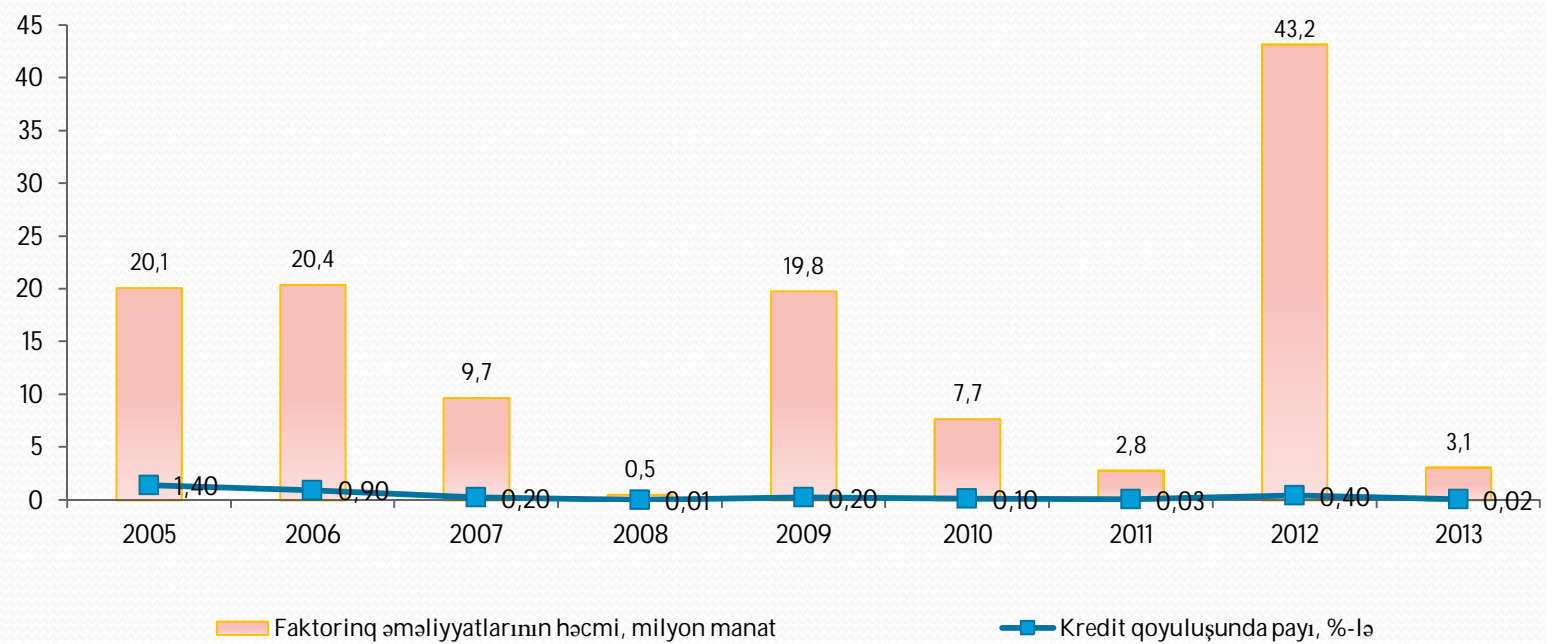

❑ Region KOS-larının kreditə əlçatanlığı daha çətindir

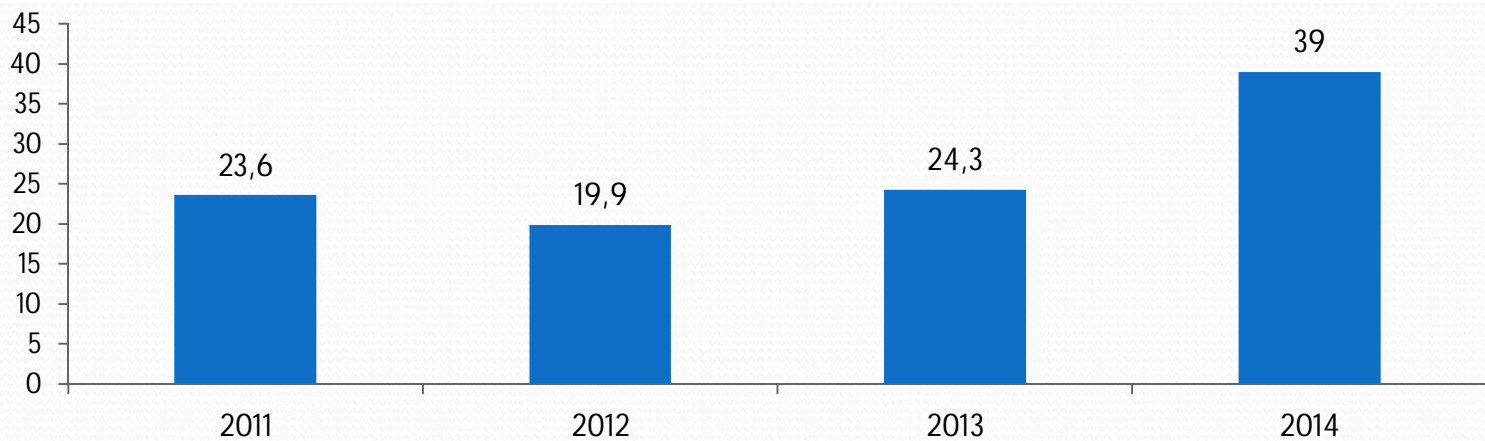

- Tələb olunan məbləğdə və müddətdə kredit ala bilməmək

Faktoring

Veksel əməliyyatlarının həcmi, milyon manat

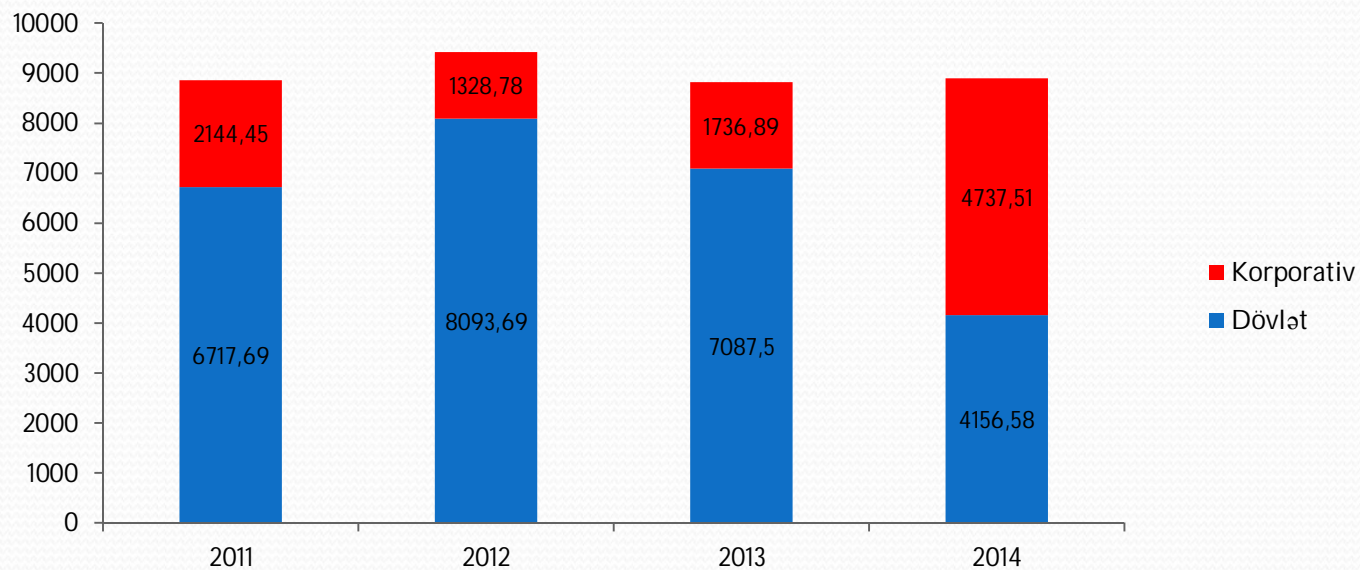
Mənbə: Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi

Qiymətli kağızlar bazarının həcmi

Qiymətli kağızların növləri	Məbləğ (milyon AZN)			
	2011	2012	2013	2014
Korporativ qiymətli kağızlar	2144,45	1328,78	1736,89	4737,51
<i>Səhmlər</i>	1029,28	599,33	573,21	1279,44
<i>Korporativ istiqrazlar</i>	1115,17	729,46	1163,68	3458,07
Dövlət qiymətli kağızları	6717,69	8093,69	7087,50	4156,58
Qiymətli kağızlar bazarı	8862,14	9422,48	8824,39	8894,09

Mənbə: Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi

Qiymətli kağızlar bazarının həcmi, milyon manatla (2011 – 2014)

Mənbə: Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi

Dövlət maliyyələşməsi

KOS-ların maliyyələşməsinə dövlət dəstəyini təmin edən təsisatlar :

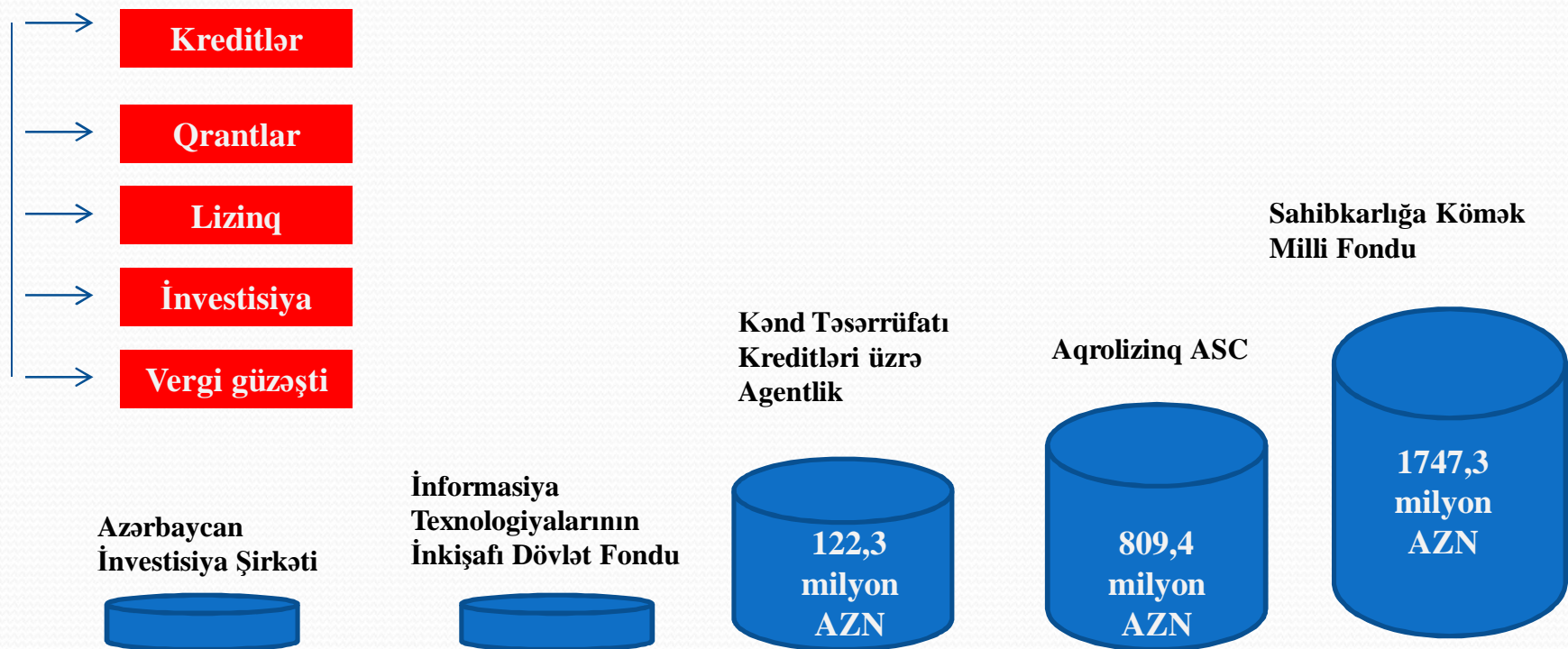
- Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu
- Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi
- İnformasiya Texnologiyalarının İnkişafı Dövlət Fondu
- Azərbaycan İnvestisiya Şirkəti

Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu tərəfindən ayrılan kreditlər

	2010	2011	2012	2013
Kredit vəsaiti, cəmi (mln AZN)	115.0	138.0	218.0	275.0
Kiçik həcmli kreditlərin payı, %	15.3	14.0	13.0	19.2
Orta həcmli kreditlərin payı, %	0.9	2.9	3.0	1.6
Böyük həcmli kreditlərin payı, %	83.8	83.0	84.0	79.2

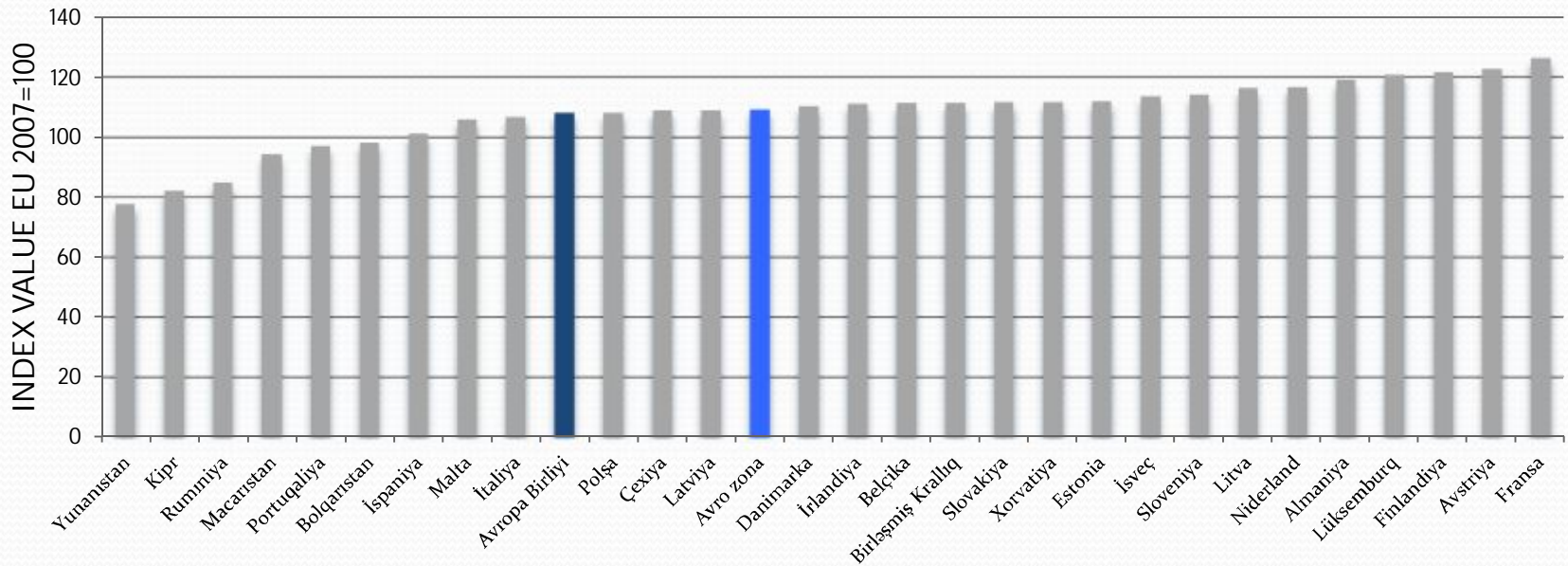
Mənbə: www.anfes.gov.az

KOS-lara dövlətin maliyyə dəstəyi mexanizmləri

Avropa Birliyi ölkələrində KOS-ların maliyyəyə çıxışı İndeksi (SMAF)

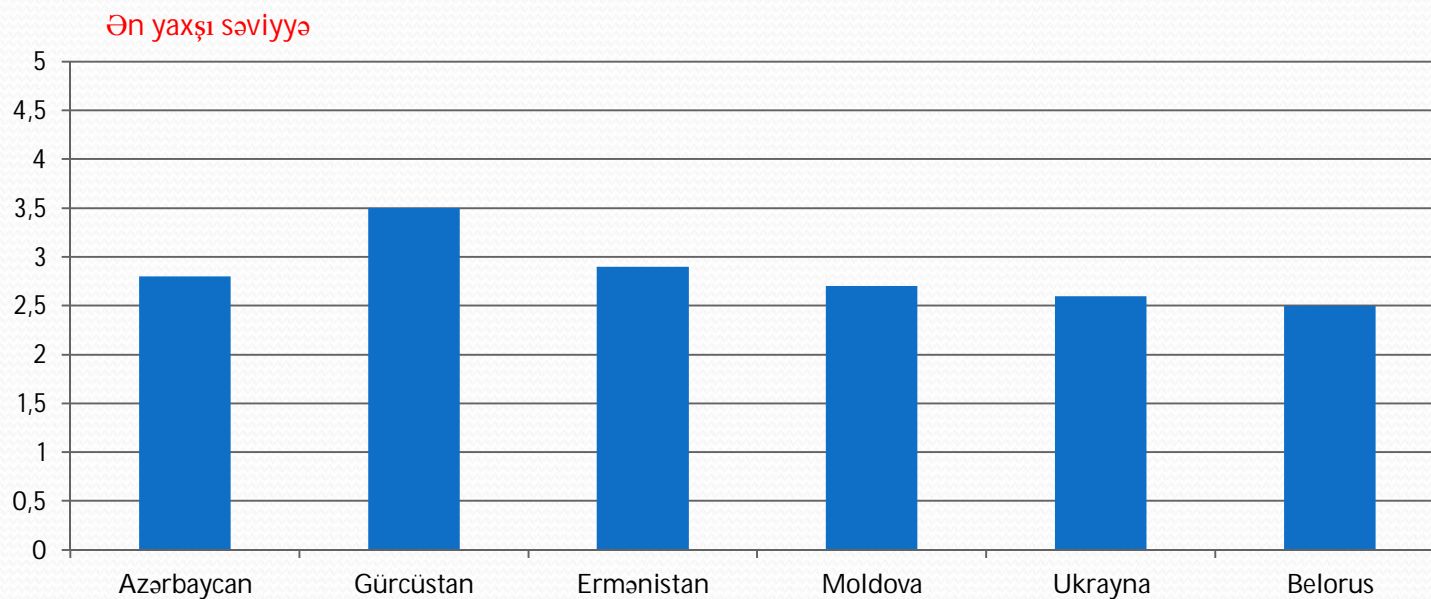
2013-cü il üzrə SMAF İndeksi

Mənbə: EY G20 Entrepreneurship Barometer 2013

Şərq Tərəfdaşlığı ölkələrində KOS-ların maliyyəyə çıxışı

KOS-ların maliyyəyə çıxışı

KOS-ların xarici maliyyələşmə mənbələri

Göstəricilər	Azərbaycan	Belorus	Gürcüstan	Moldova	Ukrayna	Ermənistan
Kredit zəmanəti Proqramları	2.5	2	2	3	3	3
Startapların dövlət maliyyələşdirilməsi	2.5	2	2	3	1	2.5
Biznes-mələklərin şəbəkəsi	1	2.5	2.5	1	1	1
Mikromaliyyələşmə (o cümlədən kredit ittifaqları)	4	2.5	4	3	3	3
Lizinq	3	3.5	3	3	3.5	2.5
Risk kapitalının mövcudluğu (vençur kapitalı, birbaşa investisiyalar fondu)	2.5	2	3	2	3	2
Qiymətli kağızlar bazarına çıxış	2	2	2	2	3	2
Orta bal	2.50	2.36	2.64	2.43	2.50	2.29

Qeyd: Göstəricilər 1-5 arasında dəyişir. 5 - ən yüksək göstəricidir.

Mənbə: OECD (2012) SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2012. Progress in the Implementation of the Small Business Act for Europe; see Scores and Methodology for further information

KOS-ların maliyyələşməyə əlçatanlığının artırılması üçün dövlət dəstəyi siyasəti (2007-2011)

KOS-lara dövlət dəstəyi tədbirləri	Ölkələr
KOS-ların kreditləri üzrə zəmanət verməklə dəstəyin artırılması; sahəvi dövrlərin (counter-cyclical loans təqdim edilməsi) hamarlanması siyasətinin həyata keçirilməsi	Kanada, Çili, Danimarka, Niderland, Finlandiya, Macarıstan, İtaliya, Koreya, Niderland, Sloveniya, İsveçrə, Tailand, Böyük Britaniya, ABŞ, İspaniya
Startaplar üçün xüsusi şəraitli zəmanətlərin verilməsi	Kanada, Danimarka, Niderland
İxrac əməliyyatları üzrə dövlət zəmanətinin artırılması	Kanada, Danimarka, Finlandiya, Yeni Zelandiya, Niderland, İsveç, İsveçrə, İspaniya, Böyük Britaniya
Dövlətin birgə maliyyələşməsi (o cümlədən pensiya fonları vasitəsilə)	İsveçrə, İrlandiya, Danimarka
KOS-ların birbaşa maliyyələşdirilməsinin payının artırılması	Kanada, Çili, Macarıstan, Koreya, Serbiya, Sloveniya, İspaniya
Faiz dərəcələrinin subsidiyalaşdırılması	Macarıstan, Portuqaliya, Rusiya, İspaniya, Türkiyə, Böyük Britaniya
Vergi güzəştləri, ödənişlərin möhlətinin uzadılması	Fransa, İrlandiya, İtaliya, Yeni Zelandiya, İspaniya, Böyük Britaniya, Rusiya
KOS-ların maliyyələşməsini təmin edən ixtisaslaşmış banklar: mənfi uçot dərəcəsi	İrlandiya, Danimarka
Kredit təşkilatlarının Mərkəzi Bank tərəfindən maliyyələşdirilməsi	Böyük Britaniya

KOS-lara kredit zəmanəti dövlət proqramının nümunələri (2012-ci il)

Ölkələr	Kredit zəmanəti proqramı	Zəmanət limiti (min avro)	Zəmanət müddəti		Zəmanət örtüyünün əmsalı, %		
			maksimum	orta	minimum	maksimum	orta
Çexiya	CMZRB	-	15	7	-	-	-
Fransa	SOCAMA	200	7	-	100	100	100
Fransa	OSEO	1 500	15	6	20	80	48
Macarıstan	Garantiqa	840	25	2	-	80	65
Macarıstan	AVHGA	340	25	3,7	-	-	61,6
İtaliya	Federconfidi – Confindustria	2 000	15	1,5	-	-	50
İtaliya	Federascomfidi – Confcommerico	m/y*	>5	1,5	-	-	50
İtaliya	SFGA – ISMEA	2 000	-	0,12	30	80	62
Niderland	Agentschap NL	1 000	12	-	-	-	45
Portuqaliya	SPGM / SCM	1 500	-	4	10	100	-
Sloveniya	SEF	1 200	10	7	60	80	-
İspaniya	SGR/CESGAR	m/y	15	8	-	80	-
Türkiyə	KGF	430	8	3	-	-	73

Beynəlxalq təcrübədə hökumətlərin KOS-lara dəstəyi tendensiyaları:

- Hökumətlər KOS-ların inkişafına dəstəyə dövlətin iqtisadi siyasətinin özülü kimi baxır və hər il bu istiqamətdə milyardlarla dollar məbləğində dövlət proqramları qəbul edir.
- Əsas dəstək alətləri maliyyə və infrastruktur, o cümlədən konsaltinq, informasiya dəstəyi və ixraca yardım hesab olunur.
- KOS-lara dəstək proqramlarının əsas məqsədi yeni müəssisələrin yaradılmasını, innovasiyaların və yeni texnologiyaların istifadəsinin dəstəklənməsini, dünya bazarlarında məhsulun rəqabət qabiliyyətinin artırılmasını, yeni iş yerlərinin yaradılmasını, ayrı-ayrı regionların və sahələrin inkişafını təmin etməkdir.
- Bir çox ölkələrdə qanunvericilik inzibati manelərin azaldılmasına yönəlib, hüquqi tənzimləmə qanunaltı aktlarla yox, qanunlarda nəzərdə tutulan normalar vasitəsilə həyata keçirilir, aktiv antiinhisar siyasəti aparılır, kiçik müəssisələrə münasibətdə haqsız rəqabətə qarşı tədbirlər görülür.

Tövsiyələr

- 2016-2020-ci illəri əhatə edən Kiçik və orta sahibkarlığa Dəstək Dövlət Proqramının işlənməsi və həyata keçirilməsi
- Qanunvericilikdə sahibkarlıq subyektlərinin onların ölçüləri əsasında (kiçik, orta, iri) təsnifləşdirilməsinin təmin edilməsi və mikromüəssisələr anlayışının qanunvericiliyə daxil edilməsi
- Özəl kredit bürolarının yaradılması. Bunun üçün kredit bürolarının fəaliyyətini tənzimləyən ayrıca qanunun (“Özəl kredit büroları haqqında” Qanun) qəbulu tələb olunur. Mikro və kiçik müəssisələr üçün kredit skoringi mexanizminin tətbiqi
- Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun yalnız mikro, kiçik və orta sahibkarlığın kreditləşdirilməsinə keçirilməsi
- Azərbaycanda dövlətin yaxından iştirakı ilə ixtisaslaşdırılmış sahə banklarının yaradılması. Məsələn, Aqrar İnkişaf Bankı, İxrac Bankı, İnvestisiya Bankı və s.
- KOS-lara verilən kreditlərinin sığortalanması və təminatı fondunun yaradılması və onun fəaliyyəti üçün müvafiq qanunvericilik bazasının formalaşdırılması
- Daşınmaz əmlakın qövlət qeydiyyatı prosedurlarının sadələşdirilməsi və qeydiyyat müddətinin və xərclərinin azaldılması
- BOKT-ların və kredit ittifaqlarının qeydiyyat sisteminin asanlaşdırılması

Tövsiyələr

- Azərbaycanca qiymətli kağızlar bazarının inkişaf etdirilməsi və KOS-ların bazara çıxışını stimullaşdırmaq üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi. Qiymətli kağızlar bazarını tənzimləyən ana qanun - “Kapital bazarı haqqında” (və ya “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında”) Qanunun qəbulu
- KOS-ların xarici maliyyə bazarlarına çıxışını təmin etmək üçün yerli qiymətli kağızların xarici fond bazarlarında ticarətini tənzimləyən normativ hüquqi bazanın formalaşdırılması və müvafiq ticarət sisteminin tətbiq edilməsi
- Son illər dünyada geniş yayılmış vençur maliyyələşməsini inkişaf etdirmək, innovasiyalara istiqamətlənən investisiyaları stimullaşdırmaq üçün qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi. Bunun üçün “Vençur fondları haqqında” qanun qəbulu və “İnvestisiya fondları haqqında” qanuna dəyişiklik nəzərdə tutula bilər.
- Kiçik biznesin dəstəklənməsi üçün hökumət tərəfindən mikromaliyyələşmə proqramının həyata keçirilməsi, françayzing, faktoring, lizing kimi xidmətlərin geniş vüsət alması üçün güzəştlər sisteminin və normativ aktların hazırlanmasının təmin etmək.

Diqqətinizə
görə təşəkkür edirəm